

DR. THEOL. HONORIS CAUSA

JØRGEN NYBO RASMUSSEN

Ærespromotionen ved Johannes Gutenberg-Universitetet i Mainz 24. maj 2006

Dansk oversættelse af dokumenterne.

1. UDNÆVNELSESDOKUMENTET:

JOHANNES GUTENBERG UNIVERSITETET MAINZ.

(Universitetets symbol: Jomfru Maria i himmelglorien)

++++++

Til ære for Den treenige Gud og til gavn for Johannes Gutenberg-Universitetet i Mainz

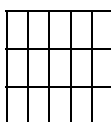
med sin præsident Jörg Michaelis, dr. med. og universitetsprofessor i medicin,

meddeler det Katolsk-teologiske Fakultet ved sin dekan Leonhard Hell,

doktor i teologi og universitetsprofessor for dogmatik og økumenisk teologi,

hr. arkivar Jørgen Nybo Rasmussen, Roskilde, Danmark

værdigheden som doktor i teologi honoris causa.

Dermed ærer vi en katolsk historiker,

der ved livslangt arbejde i arkiver, biblioteker og museer har draget franciskanernes historie i Europas nordlige lande fra højmiddelalderen til tidsskiftet i det 16. århundrede ud af glemslen, som i talrige publikationer har bidraget til et dybere kendskab til kristendommen i Skandinavien, og som på grund af sine tidligere studier ved Institut für europäische Geschichte fra 1961 til 1964

er og forbliver forbundet med byen og Universitetet i Mainz,

og som videnskabsmand har gjort sig fortjent for kirkens identitet i den nordiske diaspora

og for bevarelsen af den religiøse arv i denne del af Europa.

Ærespromotionen bliver bekræftet med Johannes Gutenberg Universitetets og
Det katolsk-teologiske fakultets segl, samt med præsidentens og dekanens underskrifter.

Mainz 14. maj 2006-08-03

sign.

Universitetsprofessor Jörg Michaelis

Universitetspræsident

sign.

Universitetsprofessor Leonhard Hell

Dekan

Meddelelse af den teologiske æresdoktorgrad til Jørgen Nybo Rasmussen

Mainz 24. Maj 2006-08-03

2. LAUDATIO af JOHANNES MEIER

”Begyndelsen var, at jeg som ganske ung lærte den hellige Frans at kende på en måde, der prægede mig for livet. Jeg læste min landsmand, Johannes Jørgensens, biografi om denne uforlignelige helgen og Frans egne skrifter i den eneste dengang eksisterende danske oversættelse. Derved tabte jeg mit hjerte til helgenen fra Assisi, og siden ønskede jeg at undersøge sporene af hans ånd som trøstende lyspunkter i denne verdens dunkle historie. Især rejste der sig for mig som dansker det spørgsmål, hvordan det kunne være, at denne vidunderlige gudsmænd fra Assisis egen stiftelse, franciskanerordenen, i mit lands historie havde et så dårligt rygte. Tiggermunkenes uvæsen hørte jo ifølge dette historiesyn ligefrem til senmiddelalderens kirkelige skandaler.”

I disse linier, der står på side 1 i Jørgen Nybo Rasmussens hovedværk ”Franciskanerne i de nordiske lande i middelalderen”, har vi nok nøglen til at forstå den mands livsvej, som vi i dag har i vor midte, og hvis liv og værk jeg gerne vil præsentere for Dem.

Han blev født 10. juli 1929 i byen Vejen i Ribe amt. Ribe er den by, hvortil i 1232 – seks år efter Frans` død - de første franciskanere ankom til Danmark. På grund af sin fars virksomhed som lærer i København voksede Jørgen Nybo Rasmussen op nær den danske hovedstad, og fik på et statsgymnasium sin studentereksamen i 1947. Fra 1953 til 1960 studerede han historie og geografi ved Københavns Universitet.

Da han, der i mellemtiden havde opdaget den katolske kirke, som sagt var begyndt at beskæftige sig med det karikerede billede af franciskanerne i den danske historieskrivning, viede han, efter råd fra historikeren og jesuiten Alfred Otto, sit historiske eksamensarbejde til studiet af en kilde fra det 16. århundrede, nemlig den Krønike, hvori de danske franciskanere selv har optegnet, hvordan de på grund af den fremtrængende reformation blev fordrevet fra de fleste af deres klostre.

Da han med godt resultat havde bestået sin universitetseksamen, ønskede han at arbejde videre med dette spørgsmål. Derfor ansøgte han om og fik et stipendium fra det tyske ”Katholischer Akademischer Ausländerdienst”, der muliggjorde videregående studier ved Ludwig- Maximilian - Universitetet i München i vintersemestret 1960-61 og i sommersemestret 1961. Her hørte han kirkehistorie hos den daværende ordinarius professor Hermann Tüchle og privatdocent Georg Schwaiger. Gennem formidling af den svenske franciskaner Agostino Lundin og med Schwaigers anbefaling blev han i begyndelsen af september 1961 stipendiat ved Institut für Europäische Geschichte her i Mainz, der dengang blev ledet af Joseph Lortz. Rasmussen var derefter i tre år indtil 30. juni 1964 i vores by. Stipendiatfortegnelsen betegner hans forskningstema således: ”Franciskanerne i Danmark på reformationstiden”. Efter at han som student 1958 og 1959 havde publiceret to mindre artikler i det københavnske tidsskrift ”Catholica”, udkom hans første undersøgelser vedrørende broder Jacobus de Dacia og de danske mindrebrødres Ud drivelseskrønike i tre anerkendte fagtidsskrifter: det danske ”Historisk Tidsskrift”, det tyske ”Franziskanische Studien” og i ”Archivum Frabciscanum Historicum”. I Mainz blev Rasmussen dog også klar over, at den dybere forståelse af begivenhederne i det 16. århundrede krævede studier af ordenens

observantbevægelse i det foregående 15. århundrede, ja yderligere udforskning af hele Franziskanerprovinsen Dacias historie, altså i alle de nordiske lande fra begyndelsen – fra deres ankomst kort efter 1230 til deres fordrivelse i 1530'erne. Med dette brede forskningsperspektiv skiftede Jørgen Nybo Rasmussen sit erhvervsliv til en ansættelse som arkivar ved det danske Rigsarkiv i København. Her ledede han længe den kartografiske afdeling og havde ansvaret for kortsamlingen, en virkning af hans andet studiefag, geografien. På frivillig basis leder Rasmussen stadig bispedømmet Københavns Historiske Arkiv, er formand for den katolske historikerforening i Danmark og udgiver dennes skriftserie.

Ansættelse og familie – hjerteligt hilser vi Dem, kære fru Rasmussen og jeres datter Elisabeth - .satte naturligvis grænser for forskningen i denne tid. På den anden side muliggjorde et halvårigt stipendium fra det danske ”Humanistisk forskningsråd” og i halvfemserne et sabbatsår, finansieret af tyske og hollandske franciskanere, samt afskeden fra erhvervslivet endelig den frie tid, der kræves til koncentreret forskning.

I de forløbne mere end fire årtier har Jørgen Nybo Rasmussen offentliggjort næsten 50 videnskabelige artikler og afhandlinger om skandinavisk kirkehistorie. Han har skrevet om begyndelsen til kristendommen i Nordeuropa, om St. Ansgars mission og om de hellige konger: Olav af Norge, Knud af Danmark og Erik af Sverige. Han har også beskæftiget sig med temaer fra Nyere Tid, f. eks den lærde konvertit Niels Stensen (1638 – 1686) eller katolikkernes retsstilling i Danmark i det 19. og 20. århundrede. Men de fleste af hans studier gælder franciskanerne i høj- og senmiddelalder – ofte fokuseret på enkelte personligheder fra observansbevægelsen som Laurids Brandsen i Odense, eller fra ordenens sidste generation i reformationsårhundredet som historieskriveren Peder Olsen fra Sonnerup, om hvem han allerede 1976 skrev en monografi på 180 sider, der blev udgivet af Det historiske Institut ved Københavns Universitet. Mange artikler behandler i længdesnit franciskanernes historie i enkelte byer som Flensborg, Randers, Ystad, Linköping usw. men også Klara-søstrene i Norden eller sporene af franciskansk mystik på disse kolde breddegrader.

Alle disse gennem årtier med stor flid samlede kildesteder resulterede i år 2002 i det encyklopædiske værk: ”Franciskanerne i de nordiske lande i middelalderen”, der blev udgivet som bd. 43 i de af vore kollega Theofried Baumeister og andre udgivne ”Franziskanische Forschungen”. Heraf fremgår et helhedsbillede af de nordiske franciskaneres livsforhold, hvis 48 klostre, inddelt i 8 kustodier, gik fuldstændig under mellem 1527 og 1542 på grund af reformationenens indførelse, om ikke ved ødelæggelse så gennem adspredelsen af deres arkiver og biblioteker. Karakteristisk nok er kapitlet ”Økonomi og fattigdom” det mest omfangsrige i hele bogen. Det går udførligt ind på arbejdet, tiggeriet og gaverne til klostrene. Det er tydeligvis forfatterens hensigt at frigøre det franciskanske liv i provinsen ”Dacia” fra senere generationers misforståelser, og sætte det i relation til den hellige Frans idealer, som gennem brødrenes ejendomsløse livsform i Kristi efterfølgelse ville gøre menneskene modtagelige for fattigdommen som en forudsætning for Gudsrigets komme.

Allerede 1996 udkom Jørgen Rasmussens undersøgelse af det mest betydelige sengotiske alter i Danmark, der i dag står i den evangeliske St. Knuds Domkirke i Odense, men som oprindeligt blev skabt af billedskæreren Claus Berg, Tilman Riemenschneiders samtidig, som et monumentalt triptychon til kongegravene i Odense Gråbrødrekirke. Opgaven blev givet af den 1513 afdøde kong Hans og hans enke, dronning Christine. Hun var dybt præget af franciskansk fromhed og aktiv næstekærlighed, og i hendes bønnebog findes en dansk oversættelse af de ”Meditationer over Kristi liv”, som man dengang tilskrev St. Bonaventura. Alterets midterfelt viser den korsfæstede Kristus

på et korstræ. Tre vandrette stiliserede grene udgår fra stammen og deler tavlen i fire felter. Fløjene fortæller i 16 relieffer lidelseshistorien, og i predellaen ses Smertensmanden, for hvem den kongelige familie knæler: til venstre kong Hans, hans søn Christian II, prins Frans og Christian II's søn Hans; til højre enkedronning Christine, dronning Isabella og kurfyrstinde Elisabeth af Brandenburg. I kritisk opgør med ældre fortolkninger lykkes det Rasmussen ved en omhyggelig analyse af det ikonografiske program at påvise, at det bibelske billede af Kristus som den sande vinstok (Joh. 15, 1-6) er det teologisk-spirituelle grundlag for dette storværk indenfor både kunst, andagt og fromhed. I billedet af vinstokken og dens grene bliver Kristi forbindelse med helgenerne som de åndelige frugter af hans frelsesværk fremstillet, og dermed givet de troende som eksempel. Den franciskanske sammenhæng er uafviselig.: Ved fødderne af den korsfæstede, der ser ned til ham, står den stigmatiserede Franciskus, og overfor kan Bonaventura, Antonius af Padua, Bernardin af Siena og andre genkendes. Og skjuler der sig i Frans' usædvanligt fremstillede ansigt måske et portræt af kong Hans og dronning Christines franciskanske søn, Broder Jakob den Danske? .

Dermed er vi kommet til det sidste tema, der hele tiden har beskæftiget kirkehistorikeren Rasmussen. I 1974 udkom i Institut for europæisk Histories foredragsrække (nr. 58) det første bidrag på 117 sider til hans værker om Jakob den Danske. I 1986 fulgte i Odense Universitetsforlags serie "Studier i historiske og sociale videnskaber" som bd. 98 en dansk version på 143 sider. Den spanske udgave – der udkom 1992 på El Colegio de Michoacán – tæller 292 sider. Hvad handler det om?

Jakob, kongeparret Hans og Christines tredje søn, blev født ca. 1484 og havde som ung sluttet sig til franciskanerobservanterne. Der findes kun sparsomme oplysninger om ham i de danske kilder, fordi hans broder, kong Christian II., af politiske grunde i sit svenske arvehyldningsbrev 1520 havde nægtet eksistensen af nogen levende broder. Dog bevidnes Jakob i flere kilder. 1527-30 var han vicegardian i Malmø-klostret, hvor han oplevede reformationens voksende fremgang. Omkring 1533 var han provincialministerens "socius"; og i 1537 oplevede han forvisningen af tiggerordnerne fra Danmark, idet kong Christian III da gjorde den lutherske kirkeordning til landslov. Jakob undveg med nogle af sine medbrødre til det endnu katolske Mecklenborg, hvor han blev valgt til provinsen "Dacias" sidste minister. Men 1539 sejrede reformationen også i Mecklenborg. Et nyt opbrud fulgte, og det førte ham til kejser Karl V., hvis søster Isabella jo havde været hans broder Christian II's gemalinde. Karl opholdt sig 1541/2 i Spanien, hvor der på den tid under Bartholomé de las Casas indflydelse blev drøftet nye indianervenlige love for Amerika. Det må erindres, at den første franciskaner, der har virket i Mexico, var Peter af Gent, der kom fra kejserens umiddelbare omgivelser. Og nu sejlede i marts 1542 "provincialen af Dacia" med ni andre franciskanere fra Sevilla til Vera Cruz. I 25 år virkede Jakob den Danske blandt taraskerne i det vestlige Mexico, hvor han bl.a. byggede kirken i Tarecuato, ledede kustodiet St. Peter og Paulus i Mechoacán og Jalisco og modsatte sig den voksende kirkepolitiske option om principielt at udelukke indianerne fra de højere vielser. På forbilledlig måde afspejles i Broder Jakobs liv, at reformationen i det 16. århundrede splittede kristenheden i landskirker, mens den katolske kirke samtidig gennem tiggerordnernes og senere jesuiternes mission blev en verdenskirke.

Dette historiske stof har Henrik Stangerup, rådgivet af Jørgen Rasmussen, lagt til grund for sin roman, der udkom på dansk 1992, i 1995 også på tysk: "Bruder Jakob oder die Reise zum Paradies", om hvilken Le Clezio har sagt, at den uden tvivl er den mest spændende roman om Opdagelsen af Den nye Verden. Lad mig til slut citere af en dialog, som broder Jakob fører med Don Juan, en taraskisk kazike. Juan er allerede døbt, men han har hidtil kun lært kristendommen at kende gennem katekismussætninger om den ene sande Gud og hans enbårne Søn, som sonede menneskenes synder på korset. Som søn af Den hellige Frans finder Broder Jakob en anden, nærmere indgang til taraskernes sjæle.

"Broder Sol, søster Skov, broder Vind og søster Græs. Og broder Ild. Dem har han (den tidligere missionær) ikke nævnt" (siger kaziken). (Efter en stund) "Du fortæller noget helt andet. Du siger, at fader Huriata, som p. Juan kaldte for en djævel, også kunne være jeres broder Sol" "Ja". "Kunne Curicaueri være broder Ild?" "Ja" "Må jeg spørge dig om noget, fader Jakob?" "Ja, spørg kun." "Kunne Frans have været en af vort folk? Er det tænkeligt, at han for vild til dit land, at han kom bort, da vi begyndte vores vandring fra de syv grotter mod nord?" (Jakob den Danske svarer:) "Ja, det er tænkeligt, Don Juan, og endda meget sandsynligt." "Og Frans blev kristen, som du sagde?" (Jakob igen:) "Ja."

3. TAKKETALE.

ved min ærespromotion på Johannes-Gutenberg Universitetet i Mainz 24. maj 2006

Ærede hr. dekan professor Leonhard Hell, ærede herrer professorer Johannes Meier og Theofried Baumeister – og nu ser jeg, at jeg også kan sige: højærværdige hr. kardinal Karl Lehmann – ærede professorer og studenter fra Mainz´ universitet, kære familie og venner fra Danmark som også har gjort mig den glæde også at være til steder her i dag!

Først og fremmest må jeg sige en meget hjertelig tak for denne uventede ærespromotion ved Johannes Gutenberg Universitetet i Mainz. Af professor Meiers meget venlige ord har jeg forstået denne udnævnelse som en anerkendelse af min forskning især indenfor kirkehistorien og missionshistorien.

Jeg vil gerne fremhæve, hvilken særlig betydning det har for mig, at jeg oplever denne glæde netop her i det ”gyldne Mainz”. I året 1961 fik jeg af den berømte kirkehistoriker professor Joseph Lortz tilbudt stipendium på ”Institut für europäische Geschichte” her i byen, hvor jeg kunne fortsætte det arbejde, jeg allerede havde påbegyndt om de nordiske franciskanere i middelalderen og på reformationstiden. I mere end to år levede og studerede jeg altså i dette videnskabeligt højt kvalificerede milieu med en fremragende lærer og med forskere fra alle lande og konfessioner som medstuderende. Tilmed var det jo en i åndelig henseende højst spændende tid; Det andet Vatikanerkoncil blev forberedt og påbegyndt, og vi levede alle intensivt med i, hvad der skete. Uden denne inspiration ville jeg ikke have haft det værktøj, som fremover gjorde det muligt for mig at opnå de historiske resultater, der nu bliver anerkendt. Gensynet med Mainz er derfor for mig intet tilfælde, men en bekræftelse af, hvad jeg begyndte her for 45 år siden.

Men som dansker, der blev modtaget så godt i Mainz, vil jeg ikke undlade at kaste et blik langt videre tilbage i fortiden. For næsten 1200 år siden blev nemlig i denne samme by begyndelsen gjort til kristningen af mit danske folk. I året 826 kom den danske konge Harald Klak sejlene med sin flåde op ad Rhinen. Allerede som hedning havde han være kejser Ludwig den Frommes forbundsfælle, men nu ville han gerne være kristen. Kejseren modtog ham prægtigt i sit palads Ingelheim. Derefter blev Harald sammen med dronningen, deres søn og hele følget højtideligt døbt i St. Albans Klosterkirke her i Mainz. Således blev historiens første ved navn sikkert kendte dansker officielt optaget i kirken. På tilbageturen fik kongen den unge munk Ansgar fra Ny Korvey-klostret med som sin kapellan. Trods alle vanskeligheder og tilbageslag blev dermed den hellige Ansgar, som vi alle ved, i de følgende år til den egentlige ”Nordens apostel”. For denne begyndelse til kristendommen i mit land føler jeg en kær pligt til netop her også at udtrykke taknemlighed.

Mit ønske ved denne lejlighed, ved Johannes Gutenberg Universitetets 60 års jubilæum, skal være, at den gode åndelige udveksling, som den gamle kong Harald og nu jeg selv – og i mellemtiden sikkert også mange andre danskere – har oplevet i forholdet til byen Mainz, også i fremtiden må stå ved magt og bære gode frugter.

Til slut takker de personer, der i særlig grad har befordret min ærespromotion, først professor Johannes Meier, der holdt den gode ”Laudatio”, dernæst dekanen for det katolsk-teologiske fakultet professor Leonhard Hell, professor Theofried Baumeister OFM og ikke mindst min ven og hjælper gennem så mange år, p. Dr. J. Werinhard Einhorn OFM.

Johannes Gutenberg Universitetet endelig siger jeg til lykke med de 60 år, det nu har bestået. Især ønsker jeg, at den gode ånd af sandhedssøgen, ægte menneskelighed og godhed, som jeg selv har erfaret her, også i fremtiden må forblive dets særpræg.

Dansk oversættelse, Roskilde 4. august 2006.

JNR